

---

*INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus*

ORTAOYUNUNUN ÇOCUKLARIN KARAKTER GELİŞİMİNE ETKİSİ

Sibel ÇELİK (ORCID:0009-0001-7263-426X)

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı İslâm Felsefesi Yüksek Lisans Öğrencisi
Bilecik 11100 Türkiye
Email:mehlikamehmet2013@gmail.com

Doç. Dr. Kemal GÖZ (ORCID:0000-0001-7296-4042)

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
İslâm Felsefesi Öğretim Üyesi 11100 Bilecik Türkiye
Email:kemalgoz@gmail.com

Özet

Ortaoyunu Türk toplumunun geleneksel oyunlarından. Bu tür geleneksel oyunlardan Ortaoyununun gölge oyunu şekline dönüşmüş hali olan Karagöz-Hacivat ve tek başına hikâye anlatımı olan Meddahlık, kukla oyunları da bunlar arasında zikredilir. Ortaoyunları çocuk eğitiminde kullanılan çok etkili yöntemlerden biridir. Zira bir toplumun birçok değeri, geleneksel oyunlar ile çocuklara eğlendirerek ve öğreterek aktarılmıştır. Karakter oluşumu ise çok küçük yaşlarda başlar. Dini, milli, ahlâki, insani değerler tutarlı bir şekilde çocuklara verilerek onların sağlıklı bir karaktere sahip olarak büyümesi sağlanmış olur. Çocuklara değerlerin aktarımında tutarlı davranmamak, çocuklarda ileriki yaşlarda Narsizm gibi rahatsızlıklara ve bu değerler hakkında da samimiyetsiz olmalarına sebebiyet verir. Değerler bir toplumda çok önemlidir. Değer, o toplumun olaylara ve şeylere bakış açısıdır. Bir nevi o toplumun kimliğidir. Gelecek nesillere doğru biçimde aktarılarak yaşatılması sağlanır. Güçlü toplumlar güçlü karakterlerle dolayısıyla değerlerini muhafaza eden güçlü insanlarla mümkündür. Güçlü karakterleri meydana getiren değerler ise çocuk yaşta verilirse kalıcı olur. Çocuklarsa eğlenerek daha iyi öğrenirler. Ortaoyunu gibi diğer geleneksel oyunlar değerlerin yeni nesle aktarımında iyi bir yöntemdir.

Anahtar Kelimeler: Ortaoyunu, Değerler, Meddahlık, Çocuk, Kukla, Karagöz.

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

THE EFFECT OF MIDDLE PLAY ON CHILDREN'S CHARACTER DEVELOPMENT

Abstract

Ortaoyun is one of the traditional games of Turkish society. Among such traditional plays, Karagöz-Hacivat, which is the shadow play version of the Middle Game, and Meddahlık, which is a stand-alone storytelling, and puppet plays are also mentioned among them. Middlegames are one of the most effective methods used in children's education. Because many values of a society have been conveyed to children by entertaining and teaching them through traditional games. Character formation begins at a very young age. Religious, national, moral and human values are consistently given to children and they grow up with a healthy character. Not being consistent in the transfer of values to children causes disorders such as narcissism in children in later ages and causes them to be insincere about these values. Values are very important in a society. Value is the way that society looks at things and things. In a way, it is the identity of that society. It is ensured that it is kept alive by transferring it to future generations in the right way. Strong societies are possible with strong characters, and therefore with strong people who maintain their values. The values that make up strong characters are permanent if they are given at a young age. Children, on the other hand, learn better by having fun. Other traditional games, such as the middle game, are a good way to pass on values to the next generation.

Keywords: Ortaoyunu, Values, Meddahlık, Child, Puppet, Karagöz.

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

Giriş

Makale ortaoyununun çocukların karakterine etkisi ile ilgilidir. Araştırma yapılmış bu konuyla ilgili yazılan diğer dökümanlardan faydalanılmıştır. Makale geleneksel oyunun, çocuk eğitime ve çocuk karakterine yaptığı olumlu etkilerin anlatılması için yazılmıştır.

Ortaoyunu, gölge oyunu, kukla oyunu, Meddahlık tarzı geleneksel oyunlar, dini ve milli değerlerin yeni nesle aktarılmasında iyi bir yöntemdir. Çocuklar oynayarak, eğlenerek çok daha iyi öğrenirler. Toplumların ise değerlerini yeni nesle aktarması çok önemlidir. Zira her toplum kendi kimliğini muhafaza ederek var olabilirler. Kimliğin muhafazası ise kültürün, kültürel değerlerin, dini ve milli değerlerin yaşanması ve yaşatılması ile yakından ilgilidir.

Güçlü toplumlar güçlü bireylerle mümkündür. Güçlü bireylerse değerlerine ve dinine sahip çıkan, kimliğine yabancılaşmamış, karakteri sağlam bireyler arasından çıkar. Bundandır ki toplumlar özellikle din başta olmak üzere tüm değerlerini yeni nesle aktarma çabasında olacaktır.

Çocuk yaşta yapılan eğitim ve öğretim daha kalıcı ve etkileyici olacağından, geleneksel oyunlarla çocuklara bu değerlerin aktarılması daha kalıcı olacaktır.

Materyal ve Yöntemler

Makale hazırlanırken Literatür taraması, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

ORTA OYUNLARININ ÇOCUKLARIN KARAKTER OLUŞUMUNA ETKİSİ

Orta Oyunu

Bir perde, sahne ve dekora sahip olmadan bir çok oyuncuyla canlı performans olarak, müzikli, gösterili, çalgılı sergilenen Türklerin geleneksel oyunları arasına girer. Orta Oyunu adının nereden geldiğine dair çeşitli fikirler mevcuttur:

- Orta oyununun Venedik ve Cenevizlilerden alındığını ve bu oyuna onların ‘Arte Oyunu’ adını verdiklerini de söylemişlerdir. Türkler sonra buna ‘Orta Oyunu’ demişlerdir,
- Yahudiler bu oyunu Portekiz ve İspanyollardan almıştır. Zira İspanyolların tek perdeli oyunlarına ‘auto oyunu’ denir ve Türkler bu oyuna ‘Orta Oyunu’ demişlerdir,
- Çingenelerin ‘Maskare’ diye kullandıkları ‘ortada’ anlamına gelen kelimedenden dolayı bu adı almıştır,
- Türkistan’da ‘maskarabas’ kelimesinden gelmiştir,
- Arapça’da ‘mashara’ sözcüğünden gelmiştir,
- İspanyolca’da ‘mascara’ kelimesinden gelmiştir,
- İran’da ‘meskere’ sözcüğünden gelmiştir,
- ‘Yeniçeri Ortaları’ bu oyuna ilham olmuştur.Ordu ile savaşa gidip orada Sultan’ı güldürmek maksadıyla oyunlar sergilemişlerdir. ‘Ortada oynanan oyun ‘ anlamına gelmez. Adını ‘yeniçeri Orta’larından, donanma eğlenmelerinden, esnaf loncalarından neşet etmiştir,
- Akıl hastalarını tedavi amacıyla XIV. yy’da oynanan oyunlardan çıkmıştır,

şeklinde iddialar mevcuttur. Ancak orta oyunu adı ilk olarak Sultan II. Mahmut’un kızı Saliha Sultan’ın düğününü 1834 yılında anlatan bir eserde geçmiştir. 1836 yılındaysa II. Mahmut’un oğullarının sünnet düğününü anlatan eserde ‘Zuhurî Kolu’ adı zikredilir. Ortaoyunu ile aynı anlama gelmektedir. (Konur,1995)

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

Karagöz ve Hacivat'ın canlı yapıları denebilir. Meydan oyunu, kol oyunu, zuhûrî kolu , meydân-ı sühan, zuhûrî gibi kelimelerle de ifade edilir. Ne zaman çıktığı kesin olarak bilinmez ama bu konuda çeşitli yorumlar mevcuttur. III. Ahmet'in tahta geçişini anlatan "Yazıcı" adlı esere bakıldığında 18.yy başlarında başladı denilebilir. Eserler den yola çıkarak 19. yy da da çıkmış olabileceği düşünülür.

Orta oyunu doğaçlama, dramatik oyun, temsil, mûsiki, rakkas gibi unsurlardan meydana gelmektedir. Orta oyunu bir yazılı metinden yapılmaz. Doğaçlama, anlık ve seyircinin nabzına, tepkisine göre şekillenen bir oyundur. Ezbere bilinen sözler vardır. Dramatik, müzikli, danslı bir Türk halk oyunudur. Kavuklu diye bilinen mürekkep yalamış, görgü ve nezaket sahibi kişi ve Pîşekâr denen ve her şeyi yanlış anlayan, cahil bir kişi dir. Orta oyunu bu ikisi arasında cereyan etmektedir. Oyunun sonlarına doğru mûsiki yapılır. Vurmalı, nefesli çalgılar, zurna ile birlikte türküler şarkılar söylenir. Rakkaslar ise çengi, köçek ve curcunabazlardan oluşur. Çengi kadın rakkas yani dansçıdır. Köçek, kadınların taklidini yapan erkek rakkastır. Curcunabazlar ise komiktirler. Çengi ve köçekleri taklit etmeye çalışır beceremez ve komik olurlar. İnsanları güldürürler. Orta oyunu muhâvere ile başlar. İp ucu anlamına gelen "dişi söz" veya "anahtar" ile başlayan oyun, ip ucundan yola çıkılarak "erkek söz" diye adlandırılan, komik olan ve oyunun üç aşağı beş yukarı şekillenmesini sağlayan kısımdır. Orta oyunu "taklit" le şekillenen bir oyundur. Taklit edilen kişiler toplumdaki insanlardır. O dönemlerde toplumu oluşturan Gürcü, Arnavut, Laz, Kürt, Ermeni, Arap, Trakyalı, Yahudi, Rumlar orta oyunu karakterlerine ilham olmuşlardır.

Pîşekâr ve Kavuklu'dan gayri Karagöz ve Hacivat, hımmım, hırbo, Kayserili, kekeme, sağır, zenne, büyücü, Rumelili, muhacir, Acem, Arap, Kürt, Arnavut, Balama, Cûd, Eğinli, kambur, deli, esrarkeş, cin, denyo, câzu, abdal karakterleri orta oyununun oyuncusu olan karakterlerdir. Burda Kavuklu hem oyunu yazar hem oynar.

Ortaoyunu dört bölümden oluşmaktadır. Giriş ardından muhâvere ve fasıl ile devam edip bitiş ile sonlanır. Seyirci sahneye kimin çıkacağını bilir zira sahneye çıkacak kişiye has bir çalgı çalar ki her orta oyunu tiplerinin mûsikisi birbirinden farklıdır. Pîşekâr giriş bölümünde sahne almadan önce Pîşekâr'ın geleceğini seyirciye belli eden havası çalmaya başlar. Elinde "pastal" denen bir şakşak ile aheste aheste sahneye ilerler. Kendini seyreden izleyenleri selamladıktan sonra izleyenlerle ve zurnacı ile muhabbet edip oyunu başlatır. Muhâvere bölümü iki kısımdır: "Arazbar" ve "tekerleme" olmak üzere. Arazbar bir konuşmadır. Pîşekâr ve Kavuklu'yu tanıştıracak olan bu konuşmada sahneye Kavuklu ve onun ardından "Kavuklu arkası" denen cüce, denyo, kambur çıkar. Bunlardan biri Kavuklunun peşini takip eder ve sahneye Kavuklu ile konuşarak çıkarlar. Bunlardan diğer ikisi birbiriyle çekişirken Kavuklu bir tekerleme söyler. "Fasıl" bölümüne giriş yapılmış olur. Bu arada oyuna zenne, Rumelili, Arnavut, Laz, Tatar, zeybek, tiryaki diye bir önceki paragrafta adları geçen karakterlerden dahil olanlar olur. İzleyiciye hitap eden onun dikkatini çeken bir oyun temsil edilir. Bu oyunların konusu onların sahne adı olur: "Eskici, büyücü, gözlemeci, hamam, Ferhat ile Şirin" bunlar arasındaki örneklerdir. Yine bu bölümde Pîşekâr, Kavuklu'ya iş bulur. Kavuklu kendisine bulunan iş yerinin kapısını açarken ve dükkan da zenne, zeybek, Kayserili gibi karakterlerin dükkana gelmesiyle onlarla diyaloga girer. Tabi burada her bir karakterin kendine has söylem şekli vardır. En son bitiş bölümünde Pîşekâr seyirciden kusurları olduysa af diler. Bundan sonraki oyunun sahne adı ve nerede oynanacağını

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

---

seyirciye iletir. Zurna sesiyle sahneyi terk ederken ardından ‘‘İzmir Marşı’’ veya ‘‘Ey Gaziler’’ çalınarak oyun sona erer. Oynanan oyunun seksen üç tane olduğu belirtilir.

Ortaoyunu doğaçlama ilerler. Ayıp ve uygunsuz sözler burada telaffuz edilmez. Tiyatroya benzer. Seyirci ile oyuncu canlı kanlı karşı karşıyadır. Tiyatro gibi yanıtmasız ve açık eser türündendir. Sahnede konuşması biten oyuncu sahneden çekilir ve seyircinin arasına girerek seyirci ile iç içe olur.

XIX. yy’da aydınlar batının tiyatrosuna meyledince Orta oyunu yavaş yavaş sahne hayatında rağbetini kaybetmiştir. Tiyatro gibi olmadığı gerekçesiyle zararlı bir oyun olarak nitelendirilmiştir. Bazı aydınlar bu batıcı tiyatro tarzına karşı çıkmış, Türk tiyatrosunun ilham kaynağının yerli olması gerektiğini savunmuştur. Bazı aydınlarsa batı tarzı tiyatro eseri vermeye devam etmiştir. 1973’te orta oyununun son temsilcisi olan İsmail Dümbüllü’nün vefatı ile orta oyunu tamamen sahneden çekilmiştir. (Albayrak, 2024: <https://islamansiklopedisi.org.tr/orta-oyunu>)

Orta Oyunu Çeşitleri

Yerli karakteri sergileyen Orta oyunu, Karagöz ve Hacivat Gölge oyunu, tek kişilik halk tiyatrosu olarak oynanan Meddah, kukla oyunları geleneksel özellik taşır. (Akın, 2023; And, 2024 a: <https://islamansiklopedisi.org.tr/karagoz>; And, 2024 b: <https://islamansiklopedisi.org.tr/hacivat>; Nutku, 2024: <https://islamansiklopedisi.org.tr/meddah>) Bu orta oyunlarında Anadolu insanı kendini bulur. Kendi değerleri, kendi espri anlayışını görür.

Değerler ve Orta Oyunu

Değerlerin eğitimi her toplum için önemlidir. Toplumlar kendi kimliğini kaybetmemek için var olan değerlerini bir sonraki nesle aktarmalıdır. İlk değerler evde anne-baba ile verilir. Çocuğa uyuması için söylenen ninninin içinde, anlatılan Keloğlan, Nasrettin Hoca vb. yerli masal, hikâye ve fıkralarla çocuğa bu değerler aktarılmaya başlanır. Yaşanan toplumda, topluca bulunan ortamlarda da düğün, bayram, cenaze vs. bu değerleri görmek mümkündür.

Zamanla değerler aile ortamında annenin çalışma hayatına atılması sonucu kendiliğinden verilme ihtimalini kaybeder. Bu noktada okullar bu görevi devralır. Neyin doğru neyin yanlış olduğu, iyinin ya da kötünün ne olduğu hatta güzel-çirkin kavramı değerler eğitimi ile çocuklara aktarılmaktadır. Rol model, yazılı eserler, yaşantı sayesinde değerler aktarılabilmektedir. Değerler eğitime sahip nesiller daha omurgalıdır, tutarlıdır, kişiliktir, karizmatiktir, örnektir, özenilendir. Çünkü kendinden emin ve meselesinde sebatkârdır. Toplumun içindeki şartlar değişim yaşadıkça değerlerde de değişimler göze çarpabilir. Toplumunu benliğinden ve kimliğinden uzaklaştıran değişimlere müsaade edilmemelidir. Bu tarz değişimler azar azar olduğundan değişim avam tarafından farkedilemeyebilir. Ama toplumun aydınları bunu görmezden gelmemelidir. Kültürlerin kimlikleri dünya üzerinde varoluş mücadelelerine en iyi ışık tutan kaynaklardan biridir. (Şar, 2021) Toplumun değerlerinin yeni nesle aktarılmasının kalıcı yöntemleri arasında oyun, eğlence, film, orta oyunları, tiyatro, hikaye, masal sayılabilir. Toplumda Sosyal medya çok iyi denetlenmeli yani devlet kontrolünde olmalı ve çocukların değerler, kimlikler konusundaki düşüncelerine, algılarına bir saldırı olup olmadığı, değerlerinden soğutma faaliyetleri, kültüründen uzaklaştırma gayreti olup olmadığı kontrol edilmelidir. Gerekiyorsa duruma el konup değerleri yaşatacak, onları favori hale getirecek etkinlikler yapılmalıdır. Bunun için çocuk ve yetişkin psikoloğu ve psikiyatristlerinden, sosyologlardan, tarihçi ve edebiyatçılardan en önemlisi İlâhiyatçılardan destek alınmalıdır. Zira

---

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

---

toplumda değer yargılarımızda kötü-yanlış denilen her neyse dönüp bakıldığında dinle alakasının olduğu göze çarpacaktır. Örneğin İslâm'a göre insanların birbirini aldatması günahtır aynı zamanda çok çirkin ve kınanan bir davranıştır. Din sayesinde aktarılan değer yargılarda bunu yapanı yalnızlaştıran ve ayıp karşılanan bir davranıştır. Değer yargıları dinden soyutlamak imkânsızdır. Bu noktada iyi bir din eğitiminin de yazınsal ve orta oyunu, tiyatro v.s tarafından çocuklara verilmesi gerekir. Orta oyunu geleneksel bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla geleneksel değerlerine sahip çıkan ailelerin elinde büyüyen çocukların ruhuna daha bir seslenir. Ortamdaki dekor, diksiyon, hürmet, rol yapan oyuncunun hal ve tavırları, bakışları, işaretleri daha da etkili olur.

Ortaoyunu çeşitlerinden biri olan geleneksel oyunlardan Meddahlık Arapça bir kelimedir. 'Methetmek' anlamına gelir. 'Meddah' ise toplum nazarında değerli olanları öven kişi anlamına gelmektedir. Füvvetnamede dört tane Meddahlık şekli bahseder. Türklerde halk hikâyeciliği yaygındır. Yazma eserlerdense ozanlar, aşıklar diyar diyar gezer ve hikayelerini sazları eşliğinde ya da sazsız aktarırlar. Böylelikle insanlara öğretmek öğretmenlik görevi yaparlar. Hz. Muhammed (s.a.v) ve ashabını, ailesini anlatırlar. Bunu anlatmak içinde İslâm din bilgisinden faydalanırlar. Türk Meddahlığında şive, ağız taklidi ve canlandırma hâkimdir. Dinî değerlerin ve geleneksel değerlerin, erdemlerin çocuklara bu yolla aktarılması oyunla daha iyi öğrenen çocuğun ruhuna derinden işleyecektir. Ramazan ayında Meddahlık, Karagöz ve Hacivat, Ortaoyunu, kukla gösterileriyle Ramazan ayına ait kavramların, olması ve olmaması gerekenlerin hepsi çocuklara eğlence ve komediyle çok güzel anlatılır. (Akın, 2013)

Karagöz ve Hacivat'ın canlandırıldığı gölge oyunu Mısır'dan geldiğine kanaat getirilen bir türdür. Barındırdığı erotik tiplere rağmen Karagöz karakteri erkek çocuklarının gelişimine olumlu etkide bulunduğu için İslâm tarafından Karagöz tiplemesi himaye altına alınmıştır, dışlanmamıştır. Denilebilir ki geleneksel oyunlardan biri olan Karagöz ve Hacivat'taki karakterler çocukların cinsel kimliklerinin oluşumuna da olumlu etki eder. Tuzsuz Deli Bekir karakterinde hôt hôt, cahil, kabadayı tiplemesini daha yakından analiz eder ve oyunda toplumun ona bakış açısını daha net görür. Bu onun hayatı algılama ve kişilerin toplum içindeki yerlerini, statülerini anlama konusunda kendisine ön bilgi sunar. Karagöz daha önceleri dini yönü ağır basan bir karakterdir. Hatta onun 'Hay! Hak!' ifadeleri ve söylediği gazelde seyircilerine, dünyanın geçiciliğini, gerçek olanı görmenin gerekliliğini anlatır. Çocukların çok küçük yaşta itibaren anlamadan bu düşüncelere zihnen aşına olması, anlayacak yaşa geldiğinde öğrendiği şeyleri daha kolay anlamlandırmasını sağlayacaktır. 'Hay! Hak!' ifadesi onun için seslendirmedeki komik tonlamayla önce eğlenceli bir söylem olarak zihninde yer edecek. Ama ileride Hay nedir? Hak nedir? Zihninde bunu tam oturtacaktır. Geçmişten gelen kulak tınısı ile içselleştirecektir. (Akın, 2013)

Çocuğun Karakter Gelişiminde Değerler

Değerler sağlıklı bir ailede yaşayan çocukta görülebilir. Ataların dediği gibi "Ağaç yaş iken eğilir." Çocuğa doğruluk, güvenilirlik, dürüstlük, özgürlük, iffet, adalet gibi değerler küçük yaşta verilmelidir. İnsan davranışlarının nedeni felsefe, ahlâk felsefesi ve İslâm Felsefesinin ikonları arasına girmiştir. Peygamber güzel ahlâkı tamamlamak için geldiğine göre ahlâk adına fitraten insanda var olan bir şeyler mevcut. İnsan tamamen sıfır bir tabiatla doğmaz. Yaratılışında yatkınlığı olan şeyler var. Peygamberde bu yatkınlığa uygun doğru davranış biçimlerini, insanlara örnek olarak sunar. Ancak aileler çocuklarını istediği gibi yetiştirip onların fitratlarına aykırı gelişim göstermelerine sebep olursa çocuk o yönlü gelişecektir. Peygamber (s.a.v)'in de İslâm fitratı ile

---

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

---

doğın çocukların aileleleri tarafından daha sonra Mecusi, Hristiyan veya Yahudi olacak şekilde yetiştirildiğini belirtmesi bundandır. (B4775 Buhârî, Tefsîr, (Rûm) 2; M6755 Müslim, Kader, 22) O zaman bu fitrat her ne kadar özünde güzelse de yetiştirme şekli onu iyi ya da kötü meyilli yapabilir. Doğru ya da yanlış yolu seçmesini sağlayabilir. O zaman çocuklara doğru bir karakter eğitimi vermek gerekir. Peygamber muhatap aldığı çocukların çocuk olduğunu asla unutmamıştır. Onlara gücünün üstünde yük yüklediği gibi onları eğitilmesi, öğretilmesi gereken narın varlıklar olarak görmüştür.

İnsanı insan yapan, onu güzelleştiren Allah'ın yarattığı forma uygun bir varlık haline getiren değerlerde en güzel bu çağda verilir ve verimli olur. Bütün yetişkinler iyi ya da güzel olanı genellikle çocukluğunda öğrenmiştir ve onu sergilemiştir. Geleceğin büyüğü olacak çocuklar insani, ahlaki ve dini değerleri çocukken almalıdır. Toplumda sağlam karakterli insanlara bakıldığında onların ahlâki ve dini değerlere sahip çıkan aileler içinde yetiştikleri görülmektedir. Peygamberde (s.a.v) çocuk yetiştirmede çok dikkatli davranılması gerektiğini ifade etmiştir:

- Annelerin ve babaların çocuk yetiştirirken nelere dikkat etmesi gerekir,
- Çocuklarla şakalaşılması gerektiğinin önemini belirtir,
- Çocukların para karşılığı çalıştırılmaması gerektiği,
- Kız çocuklarına pozitif yönlü ayırım yapılması gerektiği,
- Çocukların masum olduğu ve bu masumiyetin kirletilmemesi gerektiği,
- Şakayla dahi çocukların aldatılmaması gerektiği,
- İyi ebeveynler ve iyi bir süt annenin önemi üzerinde durulması gerektiği,
- Çocuklara düzgün bir eğitim verilmesi gerektiğini, peygamber s.a.v) hayatında örnekleriyle mevcuttur.

Narsist karakterli yetişkinlerin mazisi iyi incelendiğinde çocukluğunda gördüğü değersizlik muamalesinin, doğruyu söylemenin önemini anlatırken sıkıştığında yalan söyleyen yetişkinlerin onları eğitmesinin, eğitim-öğretimin önemini benimsemeyen bireyler tarafından davranışlarının kontrol edilmesinin yattığı görülür. Maddenin her şeyden önemli olduğu şeklindeki düşüncelerin çocuk tarafından içselleştirilmesi gibi bir çok sebeplerde vardır. (Bostan, 2014)

Peygamberin çocuklarla şakalaşmasından yola çıkarak çocuklara değerlerin onları eğlendirerek verilmesinin daha uygun olacağı kanaatine varılabilir. Geleneksel oyunlarla çocuklara ahlâki, dini ve insani değerler verilebilir. Meddahlıkta, her türlü hikâyeyi o an kafasında tasarlayabilen Meddah, çocuklara çok şey verebilir. Ramazanda dış kirası, fitır sadakası, komşulara ve çocuklara ikramlar gibi bize ait güzellikler unutulmadan daima yaşatılır. Çocuk eğitiminde oldukça kullanışlı bir yöntemdir. Verdiği evrensel değerler önemlidir. Doğruluk, yardımseverlik, dürüstlük, alçakgönüllülük iyi olarak anlatılırken; kıskançlık, yalan, bencillik kötü olarak anlatılarak çocuklara doğru ve yanlış anlatılmıştır. (Yeşiloğlu ve Öztahtalı, 2020)

İnsan konuşurken de susarken de ve davranırken de bir ölçüye tabii olmalıdır. Zannedilen ve zannedildiği gibi dillendirilen şey bir kimsenin toplum nazarında değerini düşürebilir. (Mutluel, 2020) Bu da ahlâki değildir. Erdemli insan davranışına aykırıdır. Çocuklara erdemler, ahlâki değerler doğru bir biçimde aktarılmalıdır. Yukarıda da zikredildiği gibi başkalarının hayatını olumsuz etkileyecek zannın ne tür bir tehlike arzettiği çocuğa kalıcı bir eğitim-öğretimle aktarılmalıdır. Unutulmaz yaşantılar genelde çocukluk anılarında gizlidir. Çocukluk anılarına, oyunla eğlendirerek öğrenmeyi yerleştirmek gerekir. Ortaoyunu Müslüman Türk toplumunda bir nevi oyunla öğretim metodu olmuştur.

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

Değerler Neden Önemli?

İnsan değerlidir. Bundan sebep değer nedir bilmelidir. Zira Allah insanı değerli yaratmıştır. İnsanı eşref-i mahlukat olarak yaratan Allah ona değerlerin en güzeli olan evrensel değerlerle davranış sergilemiştir. Affetmek, merhamet etmek, adaletli olmak, sevmek gibi erdemlerle insana yaklaşmış ve insandan da diğer insanlara hatta tüm varlıklara evrensel değerlere riayet ederek güzel davranmasını istemiştir. Üstelik insan bu fitratta yaratılmıştır. İnsan, insanlara ve hayvanlara, bitkilere, cansız varlıklara güzel davranarak mutluluğu yakalamış çevresine de mutluluk saçmıştır. Böylelikle Kur'an'da zikredilen en büyük erdem olan Allah'ın rızasına kavuşmuştur. (Göz, 2016) Allah rızasının önemi Gazâlî (1058-1111), İbn Sînâ (980-1037) gibi İslâm filozoflarının ahlâk anlayışında da kendini gösterir. Onların ahlâk anlayışının temelinde İslâm göze çarpar. (Mutluel, 2021) İslâm'da günah olan aynı zamanda Müslüman için ayıptır. Bu noktada Gazâlî ve İbn Sînâ'nın çok doğru bir tespitte buldukları ortadadır. Mensup olunan din kendisine tabi olan insanların ahlâkını da şekillendirmektedir. İslâm dinini ve onun getirdiği erdemleri, ahlâkî değerleri en iyi şekilde öğrenmek ve öğretmek gerekir. Zira ahlâkî yaşam şekli mutluluk verir.

Erdemler insanların mutlu olmasını temin eder. Bir İslâm filozofu olan Kindî (801-872) üzüntüden kurtulup mutluluğu yakalamak için insanın erdemli yaşaması gerektiğini savunmuştur. (Göz, 2020) Dünya, teknolojinin nimetlerinden faydalanırken zararlarından da korunmakta zorlanmaktadır. Günlerce gidilen şehirlere internet sayesinde tek tuşla anında ulaşmak mümkündür. Dolayısıyla dünyada her ne kadar ülke olursa olsun teknoloji, internet onu tek bir ülke haline getirmeyi başardı. Kültürel farklılıklar, bölgesel farklılıklar artık görünmez oldu. Toplumlar, Milletler kendi değerlerini, kültürünü, inancını, ahlâkını koruyabilmek için, deformasyondan beri olmak için bu değerleri planlı ve doğru şekilde bir sonraki nesle aktarabilmelidir. Geçmişten ataların verdiği bilginin çocuklara yaparak ve yaşatarak aktarılması bunu unutulmaz kılacaktır. Milli manevi değerlerin aktarımında iftar programlarında sergilenen Karagöz-Hacivat, Meddahlık, Ortaoyunu, Kukla oyunları çocukları eğlendirecek ve onlara doğru olanı öğretecektir. Geleneksel oyunlardaki karakterlerin güldürürken öğretme başarısı yadsınamaz bir gerçektir. Bu oyunlar sayesinde geleneksel, hayata dair hikâyeler, maniler, atasözleri, ananeler, tekerlemeler, ilâhiler, fıkralar, bilmeceleler daha ne varsa çocuklara aktarılabilir.

Ramazan davulcusunun söylediği manideki dini terimler, gölge ve orta oyunlarında verilen, güldürü içerikli doğru ve yanlışlar, çocukların hafızasına unutulmamak üzere yerleşecektir. Düzenlenen "Çocuk İftar Programı" da ve bunun gibi başka programlarda bu amaca hizmet etmiştir. (Baysan,2021)

Değer, Hz. Âdem'den bu yana var olan bir kavramdır. İnsanların başkalarına bakış açısı, şeylere yüklediği anlamın altında o insanların değerler algısı yatar. Değerler, insanlar toplumsallaştıkça toplumsal bir önem kazanır. Tarihsel süreç içerisinde değerler daha anlam kazanmış ve kökleşmiştir. Değer, kişiye hangi davranışa nasıl karşılık vermesi gerektiğini, karşılaştığı bir durum karşısında nasıl düşünmesi gerektiğini, söylenen söylemlere ne şekil cevap vermesi gerektiğini öğretir. Haka dansı Yeni Zelanda için savaş öncesi savaşçıların güç gösterisi iken başka kültürlerde komik hareketler olarak anlaşılabilir. Geçirmek, Çin ve Hindistan'da ev sahibine bir nevi teşekkür manasına gelse de diğer kültürlerde hoş karşılanmaz. Ya da iyi bir hırsızlık Çingeneler de kişiyi Çengi başı yaparsa da diğer kültürlerde utanç verici bir davranıştır.

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

Bir devlet yıkılsa da yerine küllerinden yeni bir devlet kurulması hikmeti onun değerlerine olan bağıyla ilgilidir. Farklı kültürlerle tanışma sonucu kendi kültürünü koruma ya da benimsediği bazı değerleri kendi potasında eriterek kendine mal etme davranışı olabilir. Her millet kendi dilini çok iyi korumalıdır. Dil değerlerin aktarımında önemli etkidir. Hele Türklerde olaylar, hikâyeler ozanların sazlarıyla insanlara aktarılmıştır. Bir zaman yazıya aktarıp tarihe not düşme alışkanlığı pek yoktur. Hürriyet başka bir değerdir. Uğruna nice mücadeleler ve canlar verilen bir değerdir. Buna bağlı olarak vatan sevgisi yine önemlidir. Aile de önemli bir değerdir. Aile bütünlüğüne verilen önem toplumda sağlam karakterli ailelerin ve sağlam bir toplumun oluşmasını sağlamıştır. Ana baba ve eşe olan saygı, hürmet bu bütünlüğü perçinler. Sevgi de önemli bir değerdir. Bu sayede dinin de etkisiyle Allah'ın yarattığı her varlığı O'ndan ötürü sevilir. Temizlik önemlidir. İslâm'ında etkisiyle imanın yarısı olan temizliğe çok dikkat edilir. Hoş görü, adalet, dürüstlük, doğrulukta Türk kültüründe yine önemli değerlerdendir. Bütün bu değerler İslâm'da da yer aldığı için Türkler İslâm'ı seçerken hiç zorlanmamıştır.

Çocuğun karşılaştığı ilk Meddah ona çeşitli hikâyeleri farklı ses tonlarıyla anlatan ninesi ve annesidir. Dinlediği ninniler, türküler, masallar biraz daha büyüyünce eğlenerek öğrendiği Karagöz- Hacivat gölge oyunları, kukla oyunları, okuduğu yazılı eserlerdeki geleneksel oyunların karakterlerini canlandırmaları, okullarda bununla ilgili programlar yapılması sayesinde değerler çocuklara aktarılır. (Yıldırım, 2022)

Ahlâk Felsefesinin temel kavramları arasında zikredilen; sorumluluk, ahlâkî davranış, vicdan, ahlâk kuralları, erdem, özgürlük, iyi-kötü kavramı, ödev bilinci yer almaktadır. Bu kavramların çocuklara verilerek gelişimlerine katkı sağlamak eğitimin en önemli amaçları arasında yer alır. (Göz, 2019) Bu kavramlar ve barındırdığı değerler çocuklara oyun yoluyla verilirse öğrenme daha kalıcı olur. Müslüman Türk toplumunun genlerinde var olan nüktedan bir tarzda öğreten, eğlendiren, eğlendirirken düşündüren ve öğreten Ortaoyunu ve çeşitleri çocukların karakter gelişimine olumlu etki sağlayacaktır.

Bulgular ve Tartışma

Manevi ve milli değerlerin çocuklara aktarımında oyun çok önemlidir. Her kültürün genleriyle uyumlu olan oyun ise en iyi yöntemler arasında yer alır. Müslüman Türk Milleti çocuklarına dini ve milli değerleri aktarırken Ortaoyunu, gölge oyunu, kukla, Meddahlık gibi oyunları geçmişten günümüze kullana gelmiştir. Bu gün televizyon ve internet bu oyunlara ulaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Oyun yoluyla çocuklara değerleri aktaracak kimselerin bilinçli ve çocuk ruhundan haberdar olmaları gerekir. Değerler ise bir toplumun kimliğini oluşturan, nesilden nesile aktarılması gereken en önemli varlık göstergesidir.

Sonuç ve Tavsiyeler

Milletlerin, toplumların bekâsı gelecek nesillerle inşa edilir. Gelecek olan nesil varlığını devam ettirmek için kendine ait olan kimliğini, kültürünü, değerlerini, karakterini korumak zorundadır. Bu aktarım yaş iken eğilebilen ağaç misali insanlarda da çok küçük yaşlarda başlatılmalıdır. Milli ve manevi değerlerin çocuklara aktarımı onların hafızasında yer edecek şekilde olmalıdır bu da onları eğlendirerek oyun yoluyla yapılan eğitimle pek mümkündür. Çocuklar eğlenerek, oynayarak, yaparak yaşayarak en iyi öğrenebilirler.

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

Geleneksel oyunlardan olan Ortaoyunu, Gölge oyunu, Kukla oyunu, Meddahlık gibi çeşitler onların gelişimine olumlu etki edecektir. Zira bu oyunlar ait olduğu toplumun kültürünün hamurunda vardır. Önceki nesilleri etkilemiştir. Öncekiler sonrakilere bir şekilde ninnilerle, hikâye anlatımıyla, geleneksel oyunlarla genlerine etki eden, kültürüne etki eden değerleri, nasihatları aktaracaktır. Her toplumun kendine ait bir kültür birikimi vardır. Türk toplumunda da bu aktarım, kuşaklar arası etkileşim yollarından biri sayılabilecek geleneksel oyunlar yoluyla gerçekleşir.

Ortaoyunu ve onun gibi diğerleri hem yetişkinleri hem de çocukları eğlendirerek nükteleriyle öğreten etkinliklerdir. Çocukları yetiştirirken bu oyunları çok iyi uyarlamalı gereksiz şaklabanlıklar yerine eğitici ama güldüren tesirler bırakılarak gönüllere işlenmelidir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Çalışmalarım da yol gösteren, desteğini esirgemeyen yeri geldiğinde hoca yeri geldiğinde bir baba gibi bizleri yönlendiren ve kollayan çok kıymetli hocam Doç. Dr. Kemal Göz'e yine çalışmam da bana destek olan, moral veren çok kıymetli anneciğim Nesibe Aksoydan'a, canım kardeşlerim Hakan Aksoydan ve Sitare Şeyma Cezlan Aksoydan'a, varlıklarıyla bana güç veren ikizlerim Mehmet Han'ıma ve Mehlika Sultanıma, beni bu günlere getirip okumayı sevdiren manevi varlığını hep hissettiğim merhum biricik babam Mehmet Aksoydan'a sonsuz teşekkürler.

Makale on üç sayfadan oluşmaktadır. Özet kısmı anahtar kelimelerle birlikte yüz altmış dokuz sözcükten oluşur. Özet kısmının İngilizce Abstract yazımı da mevcuttur. Makalede giriş, yazılırken kullanılan yöntemler, bulgular ve tartışma, sonuç ve tavsiyeler, teşekkür ve bilgi notu ve referanslar yer almaktadır.

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON GLOBAL PRACTICE OF
MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**
July 04-06, 2024 / Kyrenia, Cyprus

Referanslar ve Kaynakça

- Akın, B. A. (2013). Osmanlı'da İslami Hükümlerin Belirleyiciliğinde Varolabilen "Gösteri" Türleri:"Meddah, Karagöz ve Orta Oyunu". Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 5(2), 33-42.
- Albayrak, N.(2024, Mart, 04). Orta Oyunu. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/muellif/nurettin-albayrak>
- And, M. (2024, Mart, 05). Karagöz. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/karagoz>
- And, M. (2024, Mart, 05). Hacivat. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hacivat>
- Baysan, M. (2021). Geleneğin Gölgesinde Çocuk: Rıza Tekin Uğurel ve Çocuk İftarı Programları. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (70), 169-185.
- Bostan, Y. (2014). Çocukta değer bilinci ve karakter eğitimi. Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (2).
- Göz, K. (2020). Erdemli ol. Fecr yayınları, 55-59.
- Göz, K. (2019). Felsefeye giriş. Gümüşev yayıncılık, 76.
- Göz, K. (2016). İslâm felsefesinde ahlakın temel paradigmaları. Fecr yayınları, 48-49.
- Konur, T. (1995). Ortaoyunu. Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 12(12), 47-51.
- Mutluel, O. (2021). İslam'da felsefi düşüncenin kısa tarihi. Fecr yayınları, 132-174.
- Mutluel, O. (2020). Orta yolda ol. Fecr yayınları, 127-131.
- Nutku, Ö. (2024, Mart, 05). Meddah. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/meddah>
- Şar, M. (2021). Geleneksel Türk tiyatrosunda on kök değer: Ortaoyunu Örneği. Fikriyat, 1(2), 105-125.
- Öztahtalı, İ. İ., & Güler, B. Y. (2016). Oluş (ma) ve Oluş (tur) ma Sürecinde Bir Kültür Örneği ve Geleneksel Türk Tiyatrosunun Bir Yanı; Anadolu Türk Kültürü ve Meddah. Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 1(1), 40-45.
- Yıldırım, Y. (2022). Türk Milli Kültüründe Değerler ve Değerler Eğitimi. Sakarya Üniversitesi Türk Akademi Dergisi, 1(1), 15-27.